

**Norges
Handelshøyskole**

<http://www.nhh.no/sam/debatt/>

**Institutt for
samfunnsøkonomi**

Helleveien 30
5045 Bergen

**SAMFUNNSØKONOMISK
ANALYSE OG DEBATT
SØD- 03/12**

ISSN: 1502-5683
2012

Ensidig utvalg

av

Nils-Henrik M. von der Fehr, Tommy Staahl Gabrielsen og Lars Sørgard

Publisert i: *Dagens Næringsliv* 16.2.2012

Synspunkter og konklusjoner som fremkommer er forfatterens egne.

SKRIFTSERIEN - SAMFUNNSØKONOMISK DEBATT

Skriftserien Samfunnsøkonomisk Debatt utgjør et supplement til den tradisjonelle "reprint" serien ved Institutt for Samfunnsøkonomi ved NHH. Mens reprint serien omfatter publiserte artikler i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter, er Samfunnsøkonomisk Debatt primært rettet mot mindre omfattende og mer debattorienterte bidrag. Bidragene omfatter eksempelvis artikler fra norske fagtidsskrifter, kronikker og debattinnlegg med faglig forankring samt foredrag og temaforelesninger i fulltekst.

Matkjedeutvalget neglisjerer etablert kunnskap. Dermed blir analysen mangelfull, ensidig og gir gale konklusjoner, spesielt når det gjelder forbrukernes interesser, skriver økonomiprofessorene **Nils-Henrik M. von der Fehr, Tommy Staahl Gabrielsen og Lars Sørgard.**

Ensidig utvalg

INNLEGG Handel

Einar Steensnæs, leder av Matkjedeutvalget, skriver i Dagens Næringsliv 8. februar at vi har misforstått utvalget. Bent Sofus Tranøy, medlem av det samme utvalg, følger opp i Dagens Næringsliv 9. februar med å skrive at vi økonomer ikke er villige til å lære av andre disipliner.

Vi har tatt på alvor utvalgets oppfatning av dagligvarekjedenes makt og forslaget om en lov om god handelsskikk som skal bøte på det utvalget anser som et maktproblem. Hvis en slik lov skal ha et reelt innhold, vil den uvergerlig føre til en annen maktfordeling enn den man ellers ville ha hatt.

Problemet med Matkjedeutvalgets analyse er ikke at man har et kritisk blikk på kjedenes makt eller at man bringer inn nye betraktningssmåter, men at man neglisjerer etablert kunnskap.

FLERE INNLEGG Side 42-43

Gjestekommentar ECBs skjøre kindereg

Oystein Dørum

Innlegg

Personvern – også for barn

Line Coll

Men i styret skal de sitte

Lars Haukaas

Skattelette til...boligselgere?

Michael Tetzschner

Vi følger handlingsregelen

Hilde Singaas

Prøver gir læring

Astrid Roe

MATMAKT

Et utvalg nedsatt av landbruksminister Lars Peder Brekk (Sp) leverte ifjor utredningen «Mat, makt og avmakt». Utvalgets flertall ga meste parten av ansvaret for dyr mat og dårlig utvalg på de fire store kjedene. Utvalget foreslo en ny lov for å sikre «redelighet i forhandlinger og god handelsskikk» – en lov som kan regulere forhandlinger mellom leverandører og dagligvarekjedene. Utvalget foreslo at et nytt dagligvareombud skal påse at loven følges. Det ønskes også en dagligvareportal på internett, der forbrukerne skal kunne sammenligne priser på dagligvarer.

Dermed blir maktanalysen mangelfull, ensidig og den leder til gale konklusjoner, spesielt når det gjelder forbrukernes interesser.

Nye betraktningssmåter, enten de er hentet fra statsvitenskap eller andre samfunnsfag, kan ganske sikkert berike økonomiske analyser. Det er likevel vanskelig å se at Matkjedeutvalgets metode representerer noe egentlig nytt.

Tranøy trekker frem butikkjedenes mulighet til å påvirke leverandørenes markedsadgang – «portvoktermakt» – og deres strategier for å influere på kundenes valg – «regimakt». Den som kjenner den økonomiske faglitteraturen, vil vite at disse momentene er vel kjent og mye studert.

Når utvalget neglisjerer denne litteraturen, mister det av syne forhold som er avgjørende for hvordan og i hvilken grad momentene påvirker priser og vareutvalg.

Matkjedeutvalget nøyer seg med å konstatere at kjedene har makt, og at det er indikasjoner på at de bruker den på en ufin måte overfor leverandørene. Indikasjonene finner utvalget i uttalelser fremkommet i anonyme intervjuer. Utvalget gjør ikke noe egentlig forsøk på å måle hvor omfattende problemet er eller hvilke konsekvenser det får. Tranøy har rett i at det er metodiske utfordringer knyttet til slike målinger, men det betyr ikke at de er umulige eller unyttige. Uten slike målinger mangler det kunnskapsmessige grunnlaget for å vurdere behovet for nye tiltak rettet mot kjedenes maktbruk.

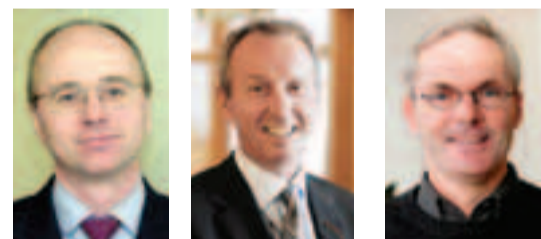
Matkjedeutvalget mangler ikke bare et empirisk grunnlag

■ MANGLER. Matkjedeutvalget har ingen virkelig analyse av hvilke konsekvenser forslagene vil få for forbrukerne, skriver artikkelforfatterne. Foto: Anniken C. Mohr

DN 8. februar.

ARTIKKELFORFATTERNE. Nils-Henrik M. von der Fehr (fra venstre), Tommy Staahl Gabrielsen og Lars Sørgard.

for sine forslag, det har heller ingen virkelig analyse av hvilke konsekvenser de vil få for forbrukerne. Utvalget har en idé om at hvis det blir bedre balanse i maktforholdet mellom leverandører og dagligvarekjeder, vil det være til forbrukernes beste. Det er ingenting i utvalgets analyse som gir grunnlag for en slik konklusjon, snarere tvert imot.

Tranøys eksempel illustrerer utvalgets mangelfulle analyse. Han hevder at portvoktermakten og regimakten gir den enkelte butikk en form for monopolstilling overfor sine kunder. Denne stillingen gir «rom ... ikke bare for å presse på pris, men også for mindre aktverdige forhold» og begrunner således loven om god handelsskikk. Men selv om loven begrenser kjedenes makt

over leverandørene, vil den ikke påvirke kjedenes makt over forbrukerne. Kjederne vil derfor kunne overvelte på kundene dårligere innkjøpsbetingelser som følge av leverandørenes økte makt.

Det eneste som kan avhjelpe problemet, er å iverksette tiltak som øker konkurransen mellom butikkene.

Eksemplet illustrerer også hvorfor argumentasjonen til Steensnæs fører galt avsted. Han hevder at Matkjedeutvalget ikke vil frata kjedene makt, bare forhindre at den øker fordi «en videre maktkonsentrasjon på sisteleddet i matkjeden [ikke] er uten problemer». Det er forsåvidt irrelevant for vårt poeng om formålet er å svekke kjedenes makt eller å forhindre at den øker. Det vi forsøkte å få frem, var at tiltak som påvirker makt-

DN 9. februar.

forholdene mellom leverandører og kjeder, ikke har noen direkte betydning for kjedenes makt i sisteleddet. Dessuten vil tiltak som begunstiger leverandørene på kjedenes bekostning, gjøre at prisene til forbrukerne blir høyere enn de ellers ville ha vært.

Steensnæs avslutter sitt innlegg med å hevde at Matkjedeutvalgets forslag ikke er spesielt radikale. Det er riktig at man i noen andre lands lovgivning gjenfinner enkeltstående elementer i utvalgets forslag. Etter hva vi kjenner til, er det imidlertid ingen som har gått så langt som vi ville gjøre her i landet dersom vi skulle følge utvalgets forslag fullt ut. Vår anliggende var uansett ikke først og fremst at forslagene er radikale, men at de ikke vil gi de resultater som utvalget påstår.

■ Nils-Henrik M. von der Fehr, professor ved Universitetet i Oslo, Tommy Staahl Gabrielsen, professor ved Universitetet i Bergen, og Lars Sørgard, professor ved Norges Handelshøyskole

Utkommet i serien Samfunnsøkonomisk Analyse og Debatt 2012

- 01/12** Februar, Nils-Henrik M. von der Fehr, Tommy Staahl Gabrielsen og Lars Sørgard, "Lovforslag rammer kundene", *Dagens Næringsliv*, 3.2.2012.
- 02/12** Februar, Ola H. Grytten, «Kristianiakrakket», *Bergens Tidende*, 15.1.2012.
- 03/12** Februar, Nils-Henrik M. von der Fehr, Tommy Staahl Gabrielsen og Lars Sørgard, «Ensidig utvalg», *Dagens Næringsliv*, 16.2.2012.